

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

תולדות עם ישראל - משחר ימיו עד התקופה הפרסית - 13109

תאריך עדכון אחרון 02-09-2018

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' נילי ואזנה

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: nili.wazana@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום א' 10:00-11:00 לפי תיאום

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

דיון אינטגרטיבי בסוגיות נבחרות בתולדות עם ישראל מראשיתו ועד התקופה הפרסית. נבחן את השיחזורים ההיסטוריים האפשריים לאור המקורות המקראיים, החוץ מקראיים והעדות הארכאולוגיות.

מטרות הקורס:

- * להכיר את האירועים, התהליכים והסוגיות העיקריים הקשורים בשחזור תקופת המקרא.
- * לשרטט שלד כרונולוגי מראשית עם ישראל ועד סוף התקופה הפרסית.

תוצרי למידה

בסימום של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

- להכיר את האירועים, התהליכים והמוסדות הבאים:
 - (1) ראשית הישות הישראלית
 - (2) 'הממלכה המאוחדת'
 - (3) מסע שישק
 - (4) קרב קרקר
 - (5) המסע נגד מישע מלך מואב
 - (6) כיבושי חזאל
 - (7) מסעות אדד-ניררי למערב
 - (8) כיבושי תגלת פלאסר ג'
 - (9) נפילתה של ממלכת ישראל וחורבנה
 - (10) מסע סנחריב לממלכת יהודה
 - (11) קרב כרכמיש
 - (12) גלות יהויכין
 - (13) חורבן ירושלים
 - (14) הצהרת כורש
 - (15) שיבת ציון בימי שלטון פרס

דרישות נוכחות (%) :

שיטת ההוראה בקורס: הוראה פרונטלית מלווה במצגות. קריאת חומר רקע משיעור לשיעור.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

- (1) עם ישראל בתקופת המקרא: רקע גאוגרפי וכרונולוגי; סקירה מחקרית
- (2) "תקופת האבות"

- (3) ארץ-ישראל במעבר בין תקופת הברונזה לתקופת הברזל - מכתבי אל עמרנה
- (4) ראשית ישראל: מיהו ישראלי - אסטלת מרנפתח, ארכאולוגיה
- (5) יציאת מצרים, התנחלות ו"תקופת השופטים"
- (6) הממלכה המאוחדת
- (7) מסע שישק
- (8) המאה התשיעית: בית עמרי. קרב קרקר. היחסים עם מישע מלך מואב. מלחמות ישראל-ארם בימי אחאב.
- (9) המחצית השנייה של המאה התשיעית: מהפכת יהוא, כיבושי ארם בתקופת חזאל.
- (10) ימי ירבעם ב' (בן יואש) - מאה שמינית.
- (11) כיבושי תגלת פלאסר ג' מלך אשור.
- (12) חורבן שומרון וגלות ישראל.
- (13) ימי חזקיהו מלך יהודה: רפורמה פולחנית ומסע סנחריב.
- (14) ימי מנשה.
- (15) הרפורמה של יאשיהו.
- (16) בין מצרים ובבל, קרב כרכמיש.
- (17) גלות יהויכין, חורבן ממלכת יהודה, גלות בבל.
- (18) שיבת ציון, הצהרת כורש.
- (19) יהוד תחת שלטון פרס.

חומר חובה לקריאה:

- חיים תדמור, "כרונולוגיה", אנציקלופדיה מקראית ד, טורים 245-310.
- מ' ויינפלד, "היצירה הספרותית", בתוך: א' מלמט (עורך), ההיסטוריה של עם ישראל, כרך ה' - ימי המלוכה תרבות וחברה, ירושלים תשמ"ב, עמ' 22-53.
- נילי ואזנה, סקירה ביקורתית של ישראל ל' לוין, עמיחי מזר (עורכים), הפולמוס על האמת ההיסטורית במקרא, ירושלים תשס"א, בתוך: ציון ס"ד/ר (תשס"ב), עמ' 474-483.
- M. Maidman, "Historiographic Reflection on Israel's Origins: The Rise and Fall of the Patriarchal Age," Eretz Israel 27 (2003), pp. 120*-128*.
- פנחס ארצי, "עמארנה, תעודות אל-עמארנה", אנציקלופדיה מקראית ו', טורים 242-254.
- ישראל פינקלשטיין, "אופיו של תהליך ההתנחלות", הארכיאולוגיה של תקופת ההתנחלות והשופטים, תל אביב תשמ"ז, עמ' 304-317; מחקרים בתולדות ישראל בתקופת המקרא, ירושלים תשנ"ז, עמ' 335-348.
- נדב נאמן, "פרשת 'כיבוש הארץ' בספר יהושע ובמציאות ההיסטורית", נ' נאמן, י' פינקלשטיין (עורכים), מנוודות למלוכה: היבטים ארכיאולוגיים והיסטוריים על ראשית ישראל, ירושלים 1990, עמ' 284-347.
- עמיחי מזר, "על הזיקה בין המחקר הארכאולוגי וההיסטורי ביחס לתולדות ישראל (עד למאה העשירית לפנה"ס)", זמנים 94 (2006), עמ' 40-53.
- מל"א יד, כה-כח, דבה"ב יב, ב-יב.
- נדב נאמן, "מסע שישק לארץ ישראל בראי הכתובות המצריות, המקרא והממצא הארכיאולוגי", ציון סג, תשנ"ח, עמ' 247-276.
- מל"ב א, א; ג, ד-כז.
- כתובת מישע, בתוך: שמואל אחיטוב, הכתב והמכתב, ירושלים תשס"ה, עמ' 357-373.

- כתובת המונולית מכורח, בתוך: מרדכי כוגן, אסופת כתובות היסטוריות מאשור ובבל: מאות ט'-ו' לפסה"נ, ירושלים תשס"ד, עמ' 9-15
- מל"א כ-כב.
- אלכסנדר רופא, סיפורי הנביאים, ירושלים תשמ"ו, עמ' 121-128
- C.F. Whitely, "The Deuteronomistic Presentation of the House of Omri", *Vetus Testamentum* 2, 1952, pp. 137-152
- מל"ב ח, ז-טו; פרקים ט-י; יב-יג.
- האובליסק השחור, בתוך: מרדכי כוגן, אסופת כתובות היסטוריות מאשור ובבל: מאות ט'-ו' לפסה"נ, ירושלים תשס"ד, עמ' 15-21.
- כתובת זֶכֶר מלך חמת (202 KAI; או: ANET3 עמ' 501-502; או: ב' עודד, מ' קוכמן (עורכים), מלכים ב', עולם התנ"ך, תל אביב, 1994, עמ' 63).
- - ישראל אפעל ויוסף נוח, "כתובות השלל של חזאל", שנתון למקרא ולחקר המזרח הקדום י', תשמ"ו תשמ"ט, עמ' 37-46 (IEJ 39, 1989, pp. 192-200).
- כתובות אדד-ניררי ג', ושלמנאסר ד', בתוך: מרדכי כוגן, אסופת כתובות היסטוריות מאשור ובבל: מאות ט'-ו' לפסה"נ, ירושלים תשס"ד, עמ' 22-32.
- מל"ב יד, כג-כט; ספר עמוס (כולו!)
- מצבת פזרג'יק, בתוך: מרדכי כוגן, אסופת כתובות היסטוריות מאשור ובבל: מאות ט'-ו' לפסה"נ, ירושלים תשס"ד, עמ' 30-32.
- מל"ב טו-טז;
- כתובות תגלת-פלאסר השלישי, בתוך: מרדכי כוגן, אסופת כתובות היסטוריות מאשור ובבל: מאות ט'-ו' לפסה"נ, ירושלים תשס"ד, עמ' 33-56.
- מל"ב יז, ישעיהו ז-ח, דבהי"ב כח
- בוסתנאי עודד, "הרקע ההיסטורי למלחמת רצין ופקח נגד אחז" תרביץ לח, תשכ"ט, עמ' 205-224.
- K. Lawson Younger Jr. "The Deportations of the Israelites", *JBL* 117/2, 1998, pp. 201-227
- נדב נאמן, "שינוי אוכלוסין בארץ-ישראל בעקבות ההגליות האשוריות", קתדרה 54, תש"ן, עמ' 43-62
- מל"ב יז; יח, ט-יב; דבהי"א ה, כו;
- כרוניקה בבליה, בתוך: מרדכי כוגן, אסופת כתובות היסטוריות מאשור ובבל: מאות ט'-ו' לפסה"נ, ירושלים תשס"ד, עמ' 116-124 (ובייחוד עמ' 118 "שנה 2")
- כתובות סרגון ב', בתוך: מרדכי כוגן, אסופת כתובות היסטוריות מאשור ובבל: מאות ט'-ו' לפסה"נ, ירושלים תשס"ד, עמ' 57-75
- מל"ב י"ח, א-ח; כ, כ; דבהי"ב לב, א-ח, כז-כט
- כתובת השילוח, בתוך: שמואל אחיטוב, הכתב והמכתב, ירושלים תשס"ה, עמ' 15-20
- חיים תדמור, מרדכי כוגן, "מאורעי שנת ארבע-עשרה לחזקיהו: מחלת המלך ובקור המשלחת הבבלית", ארץ ישראל ט"ז, (ספר צבי מ' אורלינסקי), ירושלים תשמ"ב, עמ' 198-201.
- מל"ב יח, יג – יט, לז (ישעיהו לו-לז);
- כתובות סנחריב, בתוך: מרדכי כוגן, אסופת כתובות היסטוריות מאשור ובבל: מאות ט'-ו' לפסה"נ, ירושלים תשס"ד, עמ' 77-84
- חיים תדמור, "מלחמת סנחריב ביהודה, בחינות היסטוריוגרפיות והיסטוריות", ציון נ', תשמ"ה, עמ' 80-168
- ז"תשנ ירושלים, המקרא בתקופת ישראל בתולדות מחקרים, (מלקט) כוגן מ' 65-80
- מל"ב כא, א-יח; דבהי"ב לג; מל"ב כב-כג
- כתובות אסרחדון ואשורבניפל, בתוך: מרדכי כוגן, אסופת כתובות היסטוריות מאשור ובבל: מאות

- ט"ו' לפסה"נ, ירושלים תשס"ד, עמ' 87-103
- אלכסנדר רופא, מבוא לספרות התורה, ירושלים תשס"ו, עמ' 58-60
- מל"ב כג, כט - כד, יז; ירמיה מו
- עודד ליפשיץ, ירושלים בין חורבן להתחדשות, ירושלים תשס"ד, עמ' 48-55; 59-77
- מל"ב כד; ירמיה כד; כה; לו; מז;
- כרוניקה בבליית מימי נבוכדנאצר, בתוך: מרדכי כוגן, אסופת כתובות היסטוריות מאשור ובבל: מאות ט"ו' לפסה"נ, ירושלים תשס"ד, עמ' 130-135
- מל"ב כה; ירמיה כז-כט; לד; לה; לז; לח; לט; נב
- חרסי ערד, מס' 24 אחר, מס' 40, בתוך: שמואל אחיטוב, הכתב והמכתב, ירושלים תשס"ה, עמ' 118-120; 131-133
- עזרא א', ו';
- כתובת הגליל של כורש בתוך: מרדכי כוגן, אסופת כתובות היסטוריות מאשור ובבל: מאות ט"ו' לפסה"נ, ירושלים תשס"ד, עמ' 139-143
- חיים תדמור, "עליית כורש והרקע ההיסטורי להצהרתו", בתוך: ההיסטוריה של עם ישראל, שיבת ציון - ימי שלטון פרס, ירושלים תשמ"ג, עמ' 5-16; 253-255 (eq&); חיים תדמור, אשור בבל ויהודה: מחקרים בתולדות המזרח הקדום, ירושלים תשס"ו, עמ' 283-303
- A. Kuhrt, "The Cyrus Cylinder and Achaemenid Imperial Policy", JSOT 25 (1983), pp. 83-97
- שרה יפת, "ההיסטוריוגרפיה המקראית בתקופה הפרסית", מתוך: ההיסטוריה של עם ישראל, שיבת ציון - ימי שלטון פרס, ירושלים תשמ"ג, עמ' 176-202; 324-325 (eq&); מחקרים בתולדות ישראל בתקופת המקרא, ירושלים תשנ"ז, עמ' 218-245
- יואל ויינברג, "ירושלים בתקופה הפרסית", בתוך: ש' אחיטוב, ע' מזר (עורכים), ספר ירושלים, ירושלים תש"ס, עמ' 307-326

חומר לקריאה נוספת:

- יאיר הופמן, "חקר ההיסטוריוגרפיה המקראית: היסטוריה, מיתוס ופוליטיקה", בתוך: ישראל ל' לוין, עמיחי מזר (עורכים), הפולמוס על האמת ההיסטורית במקרא, ירושלים תשס"א, עמ' 26-33.
- בוסתנאי עודד, "דברי פתיחה: ראשיתו של עם ישראל - מצב המחקר בראשית המאה העשרים ואחת", בית מקרא, קע"ו, תשס"ד, עמ' 9-14.
- וויליאם ג' דיור, "ארכיאולוגיה וההתפתחות המדינית ביהודה הקדומה: למה ה"רביזיוניסטים" טועים", א' פאוסט וא' ברוך (עורכים), חידושים בחקר ירושלים ג', רמת-גן תשס"ח, עמ' 84-96.
- H. Tadmor, "The Decline of Empires in Western Asia ca. 1200 B.C.E.," in: F.M. Cross (ed.), *Symposia Celebrating the Seventy-fifth Anniversary of the Founding of the American Schools of Oriental Research (1900-1975)*, Cambridge, MA., 1979, pp. 1-14.
- גרשון גליל, "ערי הממלכה הכנעניות במאה ה"ד לפה"ס: היקפן ומעמדן המדיני", קתדרה 84 (תשנ"ז), עמ' 52-7.
- נילי ואזנה, "ילידים או עולים - תפיסת המוצא של ישראל ושל עמים אחרים במקרא", מ' בר-אשר, נ' ואזנה, ע' טוב וד' רום-שילוני (עורכים), ש"י לשרה יפת: מחקרים במקרא בפרשנותו ובלשונו, ירושלים

תשס"ח, עמ' 37-59.

- G.W. Dever, "Will the Real Israel Please Stand Up? Archaeology and Israelite Historiography: Part I", *BASOR* 297 (1995), pp. 61-80.
- I. Finkelstein, "Ethnicity and the Origin of the Iron I Settlers in the highlands of Canaan: Can the Real Israel Stand Up?" *Biblical Archaeologist* 59 (1996), pp. 198-212.
- ישראל פינקלשטיין, "כנען החדשה", *ארץ-ישראל כ"ז*, תשס"ג, עמ' 189-195.
- איתמר זינגר, "הפלשתים במקרא: האמנם השתקפות של סוף ימי המלוכה?", *זמנים* 94 (2006), עמ' 74-82.
- J.M. Miller, "Separating the Solomon of History from the Solomon of Legend," in L.K. Handy, ed. *The Age of Solomon*, Leiden 1997, pp. 1-24.
- עמיחי מזר, "ירושלים במאה העשירית לפנה"ס: הכוס החצי מלאה", בתוך: א. ברוך וא. פאוסט (עורכים), *חידושים בחקר ירושלים הקובץ העשירי*, רמת-גן, תשס"ה, עמ' 11-22.
- בנימין מזר, "מסע שישק לארץ-ישראל", *כנען וישראל*, ירושלים תשל"ד, עמ' 234-244.
- יוחנן אהרונ, "מסע שישק", *"ביצורי רחבעם"*, *ארץ ישראל בתקופת המקרא*, מהד' מתוקנת בעריכת ישראל אפעל, ירושלים תשמ"ז, עמ' 249-257.
- נדב נאמן, "בין כתובת מלכותית לסיפור נבואי: מרד מישע מלך מואב בהארה היסטורית", *ציון* סו, תשס"א, עמ' 5-40.
- N. Na'aman, "Forced Participation in Alliances in the Course of the Assyrian Campaigns to the West, in M. Cogan & I. Eph'al (eds.), *Ah Assyria... - Studies in Assyrian History and Ancient Near Eastern Historiography Presented to Hayim Tadmor*, (Scripta Hierosolimitana 33), Jerusalem 1991, pp. 80-89.
- בנימין מזר, "מלחמות ישראל עם ארם", בתוך: י' ליוור (עורך), *היסטוריה צבאית של ארץ ישראל בימי המקרא*, תל אביב, תשל"ב, עמ' 206-220.
- 2) Wayne T. Pitard, *Ancient Damascus*, Winona Lake, Indiana, 1987, pp. 115-125.
- שלום פאול, *עמוס*, מקרא לישראל, ירושלים תשנ"ה, עמ' 4, 5 (סעיפים ג-ד), עמ' 68-74; 106-101; 112-110.
- נילי ואזנה, "ואסיר גבולת עמים" (יש' י"ג): שינויי גבול כאמצעי שלטון אשורי ב'ארץ חתי'", *ארץ ישראל כז* (ספר חיים ומרים תדמור), ירושלים תשס"ג, עמ' 110-121.
- מנחם הרן, *תקופות ומוסדות במקרא*, תל אביב, תשל"ג, עמ' 227-247.
- Nadav Na'aman, "Sennacherib's 'Letter to God' on His Campaign to Judah", *BASOR* 214 1974, pp. 25-39, especially pp. 25-28, 36-39
- גירסה עברית (שונה במידת מה) eq& נדב נאמן, "מסעות מלכי אשור ליהודה לאור תעודה חדשה", *שנתון לחקר המקרא והמזרח הקדום ב'*, ירושלים תשל"ז, עמ' 164-180, ובמיוחד עמ' 164-166, 180-177.
- Stephanie Dalley, "Yahweh in Hamath in the 8th Century BC: Cuneiform Material and Historical Deductions", *Vetus Testamentum* 40 (1990), pp. 21-32
- חיים תדמור, "תגלת פלאסר", *אנציקלופדיה מקראית כרך ח'*, טורים 415-430, וביוחד סעיפים א' ("השם") ו-ד' ("תגלת פלאסר ג' 727-745 לפסה"נ").
- יוחנן אהרונ, "מסעות תגלת-פלאסר הג' וירידת ממלכת ישראל", *ארץ ישראל בתקופת המקרא*, מהדורה מתוקנת בעריכת י' אפעל, ירושלים תשמ"ח, עמ' 285-294.
- חיים תדמור, "מסעות המלחמה האשוריים לפלשת", *אשור בבל ויהודה: מחקרים בתולדות המזרח הקדום*, ירושלים תשס"ו, עמ' 229-254.
- מרדכי כוגן, "דת ופולחן בממלכת יהודה בימי ההגמוניה האשורית - עיון מחודש", *קתדרה* 69 (תשנ"ד), עמ' 3-17.
- חיים תדמור, "כיבוש הגליל בידי תגלת-פלאסר הג'", *כל ארץ נפתלי* (בעריכת ח"צ הירשברג), ירושלים

תשכ"ח, עמ' 62-67

- בוסתנאי עודד, "דרכי הביצוע של ההגלות ההמוניות באימפריה האשורית", שנתון למקרא ולחקר המזרח הקדום, ב', תשל"ז, עמ' 181-187.
- בוסתנאי עודד, "הגלות המונית באימפריה האשורית - מטרות ומגמות", שנתון למקרא ולחקר המזרח הקדום, ג', תשל"ט, עמ' 159-173
- Hayim Tadmor, "The Campaigns of Sargon II of Assur: II The Fall of Samaria", *Journal of Cuneiform Studies* 12/1, 1958, pp. 33-40 (<http://www.jstor.org/stable/1359580?seq&eq;12>)
- Nadav Na'aman, "The Historical Background to the Conquest of Samaria (720 BC)", *Biblica* 71, 1990, pp. 206-225
- גרשון גליל, "המצור האחרון על שומרון ונפילתה של ממלכת ישראל", בתוך: ישראל ואשור, חיפה תשס"א, עמ' 66-76
- אתר קנקני 'למלך': <http://html.index/research/com.lmlk.www/>
- יוחנן אהרוני, "טביעות 'למלך' ומשמעותן הגיאוגרפית-המינהלית", בתוך: ארץ ישראל בתקופת המקרא, מהדורה מתוקנת בעריכת י' אפעל, ירושלים תשמ"ח, עמ' 301-306
- דוד אוסישקין, "קנקני 'למלך' וחפירות לכיש", קדמוניות ט', 34-35, תשל"ו, עמ' 63-68
- עמיחי מזר, "בין פלשת ליהודה: תמנה (תל בטש) בתקופת הברזל ב'", ארץ ישראל י"ח, תשמ"ה, בייחוד עמ' 306-309
- Simo Parpola, "The Murderer of Sennacherib", in: B. Alster (ed.), *Death in Mesopotamia*, Copenhagen 1980, pp. 171-182
- Chaim Cohen, "Neo-Assyrian Elements in the First Speech of the Rab-Šāqê", *Israel Oriental Studies* IX, 1979, pp. 32-48
- Peter Machinist, "The Rab Šāqêh at the Wall of Jerusalem: Israelite Identity in the Face of the Assyrian 'Other'", *Hebrew Studies* 41, 2000, pp. 151-168.
- ישראל אפעל, "הסוללה האשורית בלכיש: הבטים צבאיים ולשוניים", ציון מ"ט תשמ"ד, עמ' 333-347
- בנימין מזר, "מסע סנחריב לארץ יהודה", בתוך: י' ליוור (עורך), היסטוריה צבאית של ארץ-ישראל בימי המקרא, תל-אביב תשכ"ד, עמ' 286-295
- משה ויינפלד, "התעוררות התודעה הלאומית בישראל במאה השביעית לפני סה"נ", מתוך: ע"ז לדוד, ירושלים תשכ"ד, עמ' 396-420; (<http://www.jstor.org/stable/3209283>); מחקרים בתולדות ישראל בתקופת המקרא, ירושלים תשנ"ז, עמ' 282-306).
- אברהם מלמט, ישראל בתקופת המקרא, ירושלים תשמ"ד, עמ' 248-268
- דלית רום שילוני, "גולים ונשארים - אסטרטגיות של בדלנות פנימית בראשית המאה השישית לפנה"ס", בתוך: מ' בר-אשר, נ' ואזנה, ע' טוב וד' רום-שילוני (עורכים), ש"י לשרה יפת: מחקרים במקרא, בפרשנותו ובלשונו, ירושלים תשס"ח, עמ' 119-138
- Joel Weinberg, "The Babylonian Conquest of Judah: Some Additional Remarks to a Scientific Consensus", *Zeitschrift des Alttestamentische Wissenschaft* 118, 2006, pp. 597-610
- William F. Albright, "King Joiachin in Exile", *The Biblical Archaeologist* 5/4 1942, pp. 49-55 (<http://www.jstor.org/stable/3209283>)
- דנאל קאהן, "יהודה בין בבל ומצרים (586-594 לפה"ס)", שנתון לחקר המקרא והמזרח הקדום י"ז, תשס"ז, עמ' 147-159
- אברהם מלמט, ישראל בתקופת המקרא, ירושלים תשמ"ד, עמ' 268-291
- שרה יפת, "מקדש שבי ציון: מציאות ואידיאולוגיה", בתוך: ש' אחיטוב, ע' מזר (עורכים), ספר ירושלים, ירושלים תש"ס, עמ' 382-345

-
- Elias J. Bickerman, "The Edict of Cyrus in Ezra 1", *Journal of Biblical Literature* LXV/3 (1946), pp. 249-275.
 - משה וינפלד, "המגמה האוניברסליסטית והמגמה הבדלנית בתקופת שיבת ציון", תרביץ לג (תשכ"ד), עמ' 242-228 (eq&); ליקוטי תרביץ, מקראה בחקר המקרא, ירושלים תשל"ט, עמ' 42-57)

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 80 %
 הרצאה 0 %
 השתתפות 0 %
 הגשת עבודה 0 %
 הגשת תרגילים 0 %
 הגשת דו"חות 0 %
 פרויקט מחקר 0 %
 בחנים 20 %
 אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

בסוף הסמסטר הראשון תתקיים בחינת בקיאות על ספרי מלכים א-ב.
 יש להביא תנך מלא לכל שיעור.